

Арбаъин / Арбаъин / 25-ҳадис

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالْأُجُورِ، يُصَلِّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ. قَالَ: "أَوَيْسَ اللَّهُ قَدْ جَعَلَ لَكُمْ مَا تَصَدَّقُونَ؟ إِنَّ لَكُمْ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، كُلِّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، كُلِّ تَهْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٍ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٍ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَفِي بُضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ". قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيَّاً تِي أَحَدُنَا شَهَوَتْنَا وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ؟ قَالَ: "أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ، أَكَانَ عَلَيْهِ وِزْرٌ؟ فَكَذِلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ كَانَ لَهُ أَجْرٌ".

(رواه مسلم).

Аллоҳ таоло фазлу марҳамати

Абу Зарр Гифорий розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам асҳобларидан баъзи бировлар Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга дедилар:

- Ё Расулуллоҳ! Бой-бадавлат одамлар ажр-савобларни олиб кетишиди-ку: улар биз намоз ўқиганимиздек намоз ўқишади, рўза тутганимиздек рўза тутишади ва ошиқча мол-давлатларидан садака қилишади.

- **Аллоҳ таоло сизларга ҳам садака қилинадиган нарсаларни бермаганми?** - дедилар Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам. - Ҳар бир тасбеҳингиз - садака, ҳар бир такбiringиз - садака, ҳар бир таҳлилингиз - садака, яхшиликка буюриш - садака, ёмонликдан қайтариш - садака ва жуфтингиз билан қовушишингиз ҳам садака!

- Ё Расулуллоҳ! Агар биримиз шаҳватини қондирса, шунинг учун ҳам ажр оладими?!

- **Ахир у шаҳватини ҳаромга тўкканида гуноҳкор бўлармиди?! Демак, шаҳватини ҳалолга тўккани унинг учун ажр бўлади.** (Муслим

ривоятлари).

Ҳадисдан олинадиган сабоқлар

1. “Бас, баслашувчи кишилар мана шу йўлда баслашсинлар!” (Мутаффифийн сураси, 26-оят).

Зиёда яхшиликлар ва солиҳ амаллар устида ўзаро баҳслашмоқ, мусобақалашмоқ шариатда тарғиб қилинган ишлар сирасига киради. Мусулмон фарзанди айни масалада ҳам бетиним ҳаракат қилмоғи лозим. Улуғ саҳобий Абу Зарр Фифорий розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларида ўзлари гувоҳи бўлган ажиб воқеани ва Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг масалага ҳикмат билан ёндошгандарини бизга ҳикоя қилиб бераятилар. Юқоридаги ривоятда Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг меҳрибонликлари намоён бўлади ва динда яхшилик эшикларининг кенг очиб қўйилгани яққол кўзга ташланади. Аллоҳ таоло Қуръонни одамларга баён қилиб бериш учун унга ўз сўзини нозил этган банда Мұхаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам баёнларига қулоқ тутинг.

Воқеа бундай бўлганди. Муҳожир ва ансорларнинг камбағаллари, хусусан муҳожирлар, хайрли амалларини зиёда этиш ва садақа-эҳсонларини орттиришга қўллари калталиқ қилаётганини ҳис этдилар. Чунки уларнинг қўлида иймонларининг чин ва Исломларининг чиройли эканлигига далил бўлиши учун хизмат қиласидаги эҳсонга аталган ортиқча мол-давлат йўқ эди. Саҳобаи киромлар “Садақа (иймон дурустлигига) ҳужжатдир”, ҳадисидан боҳабар бўлганлар. Улар инфоқ-эҳсон қилувчи зотлар мақталган, саховатли инсонларга кенглиги осмонлару ер баробарида бўлган жаннатлар берилиши ҳақида сўз юритилган ва ниҳоят инфоқ-эҳсон қилишга ундалган оят-ҳадисларни кўп эшитган-ўқиган эдилар. Фақир-камбағал саҳобалар бойбадавлат биродарлари Аллоҳ йўлида саховат кўрсатишга ошиқаётгандарини кўриб турадилар.

Бадавлат мўминларнинг бири Аллоҳ йўлида бутун мол-давлатини кўтариб, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам пойларига ташласа, иккинчиси яrim давлатини нисор қилиб юборарди. Бир саҳобий минглаган бойлигини эҳсон қилса, бошқа бири улкан миқдордаги мол-давлатини Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам оёқлари остига тўкарди. Оқибат, саҳобийнинг хайрли саховатидан рози бўлган Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унинг ҳаққига дуо қиласидилар. Аллоҳдан унинг учун мағфират ва розилик сўрардилар.

Бундай Охират савдосини кўрган фақир асҳобларнинг қалблари жунбушга келди. Улар бадавлат биродарларининг молига кўз тикиб ёхуд ҳасад қилиб эмас, балки саховатлари орқасидан эришаётган олий ютуқларига ҳавас қилиб, суюкли Пайғамбарлари қошига келишди. Зеро, бу яхшилик ва Аллоҳга яқинлик ҳосил қилиш йўлидаги самимий мусобақа эди.

Хуллас, улар Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларига келиб, эҳсон қилишга мол-давлатлари йўқлигидан кўзлари ёшга тўлиб, ҳол-аҳволларини баён этдилар:

- Ё Расулуллоҳ! Бойбадавлат одамлар ажр-савобларни олиб кетдилар...
...Бойбадавлат одамлар бутун ажр-савобни олиб кетишида ва натижада

Охират савдосида биздан ўзиб кетдилар. Чунки улар...

- Биз намоз ўқиганимиздек намоз ўқийдилар, рўза тутганимиздек рўза тутадилар...

Намозу рўзада барчамиз баробармиз. Биз улардан ортиқча намоз ўқиётганимиз ёки кўп рўза тутаётганимиз йўк. Бироқ уларнинг биздан ортиқча жиҳатлари бор:

- Улар эҳтиёжларидан ошиқча мол-давлатларидан садақа қилишади...

Биз эса йўқчилик боис ҳеч нарса садақа қилолмаймиз. Аммо кўнглиминиз Аллоҳ ҳузурида улар етган мартабага етмоқни истайди. Айтинг, нима қиласайлик?

2. Улуғ ҳикмат. Яхшилик эшиклари кенг очик.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам камбағал-бечора асҳоблар қалбларидағи иштиёқни англадилар ва Аллоҳ таоло ато этган ҳикмат билан уларни хотиржам қилдилар.

Мол-дунёси йўқ саҳобаларга Аллоҳ таолонинг раҳмати кенглиги, айрим амалларга берилажак ажр-мукофот садақа-эҳсон ажридан кам эмаслигини тушунтирдилар. Ўша амалларни адо қилувчи киши садақа-эҳсон улашувчи банда мартабасига яқинлашади. Ҳатто ундан ўзиб кетиши ҳам мумкин. Зеро, ҳар ким қўлидан келган ишни қилади.

“Аллоҳ ҳеч бир жонни тоқатидан ортиқ нарсага таклиф қилмайди”. (Бақара сураси, 286-оят); “Аллоҳ ҳеч бир жонни Ўзи унга ато этган ризқдан бошқа нарсага таклиф қилмас”. (Талоқ сураси, 7-оят).

- Аллоҳ таоло сизларга ҳам садақа қилинадиган нарсаларни бермаганми?!

Сизлар ҳам жуда кўп садақа ишларини қилишга қодирсиз. Аҳли-оилага инфоқ-эҳсон кўрсатиш ва бошқа шундай амаллар борки, уларнинг ҳеч бири ажр-савобда Аллоҳ йўлида қилинган инфоқ-эҳсондан кам эмас!

3. Аллоҳ азза ва жалла зикрини қилиш кишининг ўзига энг яхши садақадир.

Агар саҳоват кўрсатгани ортиқча молу дунёингиз бўлмаса, Пок Парвардигор шаънига тасбех, такбир, таҳлил ва ҳамдлар айтинг. Ўшанда сиз ҳар битта сўзингиз учун садақа-эҳсон ажрини оласиз. Ахир қанақасига бошқача бўлсин?! Аллоҳ таоло зикри “боқий яхшиликлар” дея таърифланиши энди сизга сир эмас-ку!

“Парвардигорингиз наздида боқий яхши амаллар савоблироқ ва орзу қилишга арзигулироқдир”. (Қаҳф сураси, 46-оят); “Албатта Аллоҳ зикри улуғроқдир”. (Анкабут сураси, 45-оят).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар:

“Бирор кун, тун ёки соат йўқки, унда Аллоҳнинг Ўзи хоҳлаган бандасига марҳамат этадиган садақа-эҳсони бўлмаса. Аллоҳ таоло бандасига Парвардигор зикрини қилишга илҳом беришдек марҳамат кўрсатмаган”. (Ибн Можа ривоятлари).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан сўрашди:

- Қиёмат куни Аллоҳ ҳузурида энг фазилатли бандалар кимлар?

- Аллоҳни кўп зикр қилувчилар, - деб жавоб бердилар Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам.

(Аҳмад ва Термизий ривоятлари).

4. Яхшиликка чақириш жамиятга қилингандай эҳсондир.

Амири маъруф, наҳий мункар эшиги ҳамма мусулмонлар учун кенг очик. Ушбу фарзи кифояни адо этувчи банданинг ажру мукофоти эҳсон қилувчи саховатпешалар ажридан асло кам эмас. Бильякс, айрим ҳолларда улардан бир неча баробар юқори ҳам бўлади.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар:

“Ҳар бир яхши иш садақадир”. (Муслим ривоятлари).

Қанақасига шундай бўлмасин?! Ахир Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам уммати айнан яхшиликка буюриш ва ёмонликдан қайтариш хусусияти билан инсонлар учун чиқарилган умматларнинг энг яхшиси бўлди-ку!

“Одамлар учун чиқарилган умматларнинг энг яхшиси бўлдингиз. Зоро, сиз яхши амалларга буюрасиз. Ёмон амаллардан қайтарасиз ва Аллоҳга иймон келтирасиз”. (Оли Имрон сураси, 110-оят).

5. Аллоҳ азза ва жалланинг фазли кенгдир.

Инсонлар модомики, ниятлари тўғри экан, ҳар кеча-кундузда улкан ажр-савобларга эга бўлишади. Чунки ҳамма ҳам аҳли-оиласини, қўли остидагиларни едириб-ичириш учун ҳаракатда бўлади.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар:

“Кишининг аҳли оиласига, жуфти ҳалолига ва қўл остидагиларига қилган нафақаси садақадир”.

(Муслим ривоятлари).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар:

“Аллоҳ таоло юзини истаб қилган ҳар бир нафақангизга ажр оласиз. Ҳатто аёлингиз оғзига тутган бир луқма учун ҳам ажрга эга бўласиз”.

(Бухорий ва Муслим ривоятлари).

Ҳар бир мусулмон эр вазифасини тўлиқ адо этиш, жуфти ҳалолини ҳам, ўзини ҳам ҳаромдан пок асраш ва оқибати аламли азоб бўлган гуноҳ ишга қўл уриб қўймаслик учун аёли билан яқинлик қилади. Мўмин киши тоза ниятлар билан аёлига яқинлик қилгани учун ажр-савоб олади.

6. Амаллар ниятларга қараб бўлади.

Аллоҳ таоло бандаларига яна бир фазлу марҳамат кўрсатди: Банданинг одатий амали ҳам ажр ёзиладиган ибодатга айланади. Унинг бир ишни бажариши ёки тарк қилиши Парвардигори сари яқинлаштириш вазифасини бажара бошлайди. Агар банда жисмини соғлом сақлаш ва Аллоҳнинг тоатига куч тўплаш ниятида еб-ичса, савоб олади. Ваҳоланки, овқатланиш аслида ибодат эмас, банданинг одат ва эҳтиёжларидан ҳисобланади. Хусусан, таомнинг аввали ва охирида Парвардигор зикрини унумаса, ҳар кунлик одати ибодат мақомига чиқади. Суннатда кўрсатилганидек, овқаттга қўл уришдан олдин Аллоҳ исмини айтмоқ ва таом сўнггида Парвардигорга ҳамд ва шукроналар билдиromoқ лозим.

Ўзини ва жуфти ҳалолини зинодан пок сақлаш, оила муносабатида аёли ҳакқини адо этиш ёхуд Аллоҳ таолога содик кул бўлувчи солиҳ фарзандга этишиш ниятида ҳалоли билан қовушган мусулмон аёли билан яқинлик

қилгани учун ҳам ажрга эга бўлади. Аллоҳнинг савобидан умидвор мўмин аёли билан қовушганида унга мана шу неъматни ато этган Парвардигори фазли-марҳаматини унтиб қўймаслиги ва тўшакда ҳам суннатга тўлиқ амал қилмоғи керак.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар:

“Қай бирингиз аёли билан яқинлик қилаётганида “Бисмиллах, Парвардигоро, бизни шайтондан йироқ қилгин! Бизга ризқ қилиб берадиган зурриётимиздан ҳам шайтонни йироқ этгин”, деб айтса, улардан дунёга келажак фарзандга шайтон заар бермайди”.

(Бухорий ва Муслим ривоятлари).

Шунингдек, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам буйруқларига бўйсуниб, ажр-савоб умидида Аллоҳ ҳаром қилган гуноҳ-маъсиятлардан ўзини тийган банда ҳам Парвардигори томонидан мукофотланади.

“Улар Парвардигорларининг оятлари эслатилган вақтда уларга кар ва кўр ҳолларида ташланмайдилар, (балки уларни англаб-билиб амал қилурлар)”. (Фурқон сураси, 73-оят). “Мўминлар - Аллоҳ номи зикр қилинганда қалблари қўркувда бўладиган, Унинг оятлари тиловат қилинганда иймонлари зиёда бўладиган ва Парвардигорларигагина суюнадиган кишилардир”. (Анфол сураси, 3-оят).

7. Эзгулик эшиклари бисёрдир.

Эҳсон ва яхшиликлар юқорида санаб ўтилган ишлар билан чекланиб қолмаган. Қанчадан-қанча амаллар борки, улар туфайли беҳад кўп ажр-савобларга эга бўлиш мумкин.

Абу Зарр Гифорий розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар:

- Одам фарзанди учун қуёш чиққан ҳар кунда садақа бордир!
- Ё Расулуллоҳ! Биз қаердан олиб ҳар куни садақа қила оламиз? - сўрашди сахобалар.

- Яхшилик эшиклари бисёрдир, - дедилар Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам - Тасбех, ҳамд, такбир, таҳлил, яхшиликка буюриш, ёмонликдан қайтариш, йўлдан азият берувчи нарсаларни олиб ташлаш, кар одамга (керакли гапни) эшиттириш, кўр кишини етаклаб юриш, йўл-йўриқ сўровчига йўл-йўриқ кўрсатиш, ёрдамга муҳтож, бечораҳол одам билан оёқларинг кучига таяниб ҳаракат қилишинг (яъни унга ёрдам бераман деб елиб-югуришинг), заиф кишининг (оғирини) билакларинг қуввати билан кўтаришишинг, мана шуларнинг барчаси сенинг ўзинг учун қилган садақангдир!

(Ибн Ҳиббон ривоятлари).

- Одамлардан ўз ёмонлигингни тийсанг, бу садақадир.

(Бухорий ва Муслим ривоятлари).

- Биродаринг юзига қараб қилган табассуминг садақадир... Челагингдаги сувни биродаринг челагига бўшатиб беришишинг ҳам садақадир.

(Термизий ривоятлари).

8. Ҳадис яна қуидагиларга ундаиди:

- Одамларга таскин берилаётганда, қалбларга хушхабар етказилаётган ва

хотирлар жам қилинаётганда ҳикмат билан иш юритмоқ лозим.

• Ҳадисда ишора этилган зикрлар ажр-савоби садақа мукофотига баробардир. Мол-давлати йўқ факирлар, хусусан, фарз намозларидан сўнг юқоридаги зикрларни тилга олсалар, эҳсон қилган киши ажрига эга бўладилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар:

“Сизларга шундай бир нарсани айтайнки, агар уни ўзингизга лозим тутсангизлар, сизлардан ўзиб кетганларга этиб оласизлар, ортингиздагиларнинг ҳеч бири сизга етолмайди ва атрофингиздагиларнинг энг яхшилари бўласизлар. Фақат айни нарсага амал қилганларгина сизлар билан баробар бўла оладилар: Ҳар намоздан сўнг ўттиз уч маротабадан тасбех, ҳамд ва такбир айтингиз!”

(Бухорий ва Муслим ривоятлари).

• Ўзи ва аҳли оиласидан ортган мол-давлатни фақирларга эҳсон-садақа қилмоқ мустаҳабдир. Бой-бадавлат мусулмонлар кўп хайр-саховат кўрсатсалар ҳам, суннатда ворид бўлган зикр-дуоларни ёддан чиқармасинлар. Зеро, Аллоҳ таоло зикри уларнинг савобини янада зиёда қиласди.

• Кишининг ўзи ёки аҳли оиласи учун зарур бўлган нарсани садақа қилиб юбориши макруҳдир. Бордию садақа қўл остидагилар ҳаққининг поймол бўлишига олиб борса, бундай саховат ҳаром саналади.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар: “Садақанинг яххиси бойликдан бўлганидир”.

(Бухорий ривоятлари).

• Ўзига тўқ, бой-бадавлат одамлар учун садақа зикрдан афзалдир. Чунки унинг фойдаси кўпчиликка тегади. Зикрнинг фойдаси эса ўз эгаси учун, холос. Агар бой-бадавлат мўминлар ҳам садақа қилиб, ҳам Аллоҳ зикрини мудом лозим тутсалар, Пок Парвардигор ҳузурида улуғ ажр-савобларга эга бўлишади.

Муслим ривоят қилган юқоридаги ҳадисда шундай қўшимчалар бор:

Камбағал муҳожирлар Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига қайтиб келиб дедилар:

- Бой биродарларимиз биз қилган зикр-дуоларни эшишиб, улар ҳам шундай қилишга тушдилар?!

- Бу Аллоҳнинг фазли. Уни ўзи хоҳлаган бандасига беради, - деб жавоб бердилар Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам.

• Шукр қиладиган саховатли бой ҳамда сабр қиладиган тақволи фақир фазилатли бандалардир.

• Амри маъруф ва наҳий мункар динда муҳим ўрин тутади. Ушбу фарзи кифоя билан бир гуруҳ мусулмонлар машғул бўлсалар, бу масъулият қолганлар зиммасидан соқит бўлади. Бордию ҳеч ким бу фарзга эътибор қилмаса, ҳамма гуноҳкор бўлади. Амри маъруф ва наҳий мункар ҳеч қандай фирқа ёки гуруҳнинг хос вазифаси эмас.

• Эр аёли қаршисидаги ўз масъулиятини ҳис қилиб, жуфти ҳалоли учун тўла-тўқис хотиржамликни таъмин этмоғи ва ўз навбатида аёл ҳам эрининг фазлу эҳсонини эътироф этиб, унга гўзал муомалада бўлмоғи лозим.

• Мусулмон фарзанди ўзи учун фойдали бўлган, мартабасини кўтарадиган

масалаларни сўраб, билиб олсин.

- Фатво сўровчи киши, модомики, саволи оғир ботмаслигини билса, фатво берувчидан айни хукмнинг далил-исботи ҳақида одобсизлик қилмаган ҳолда сўраб олиши мумкин.
- Олимлар савол сўраган биродарларига жавоб берар эканлар, айни жавобларининг шаръий далилини ҳам баён этиб берсинлар. Зоро, бу кишининг амал қилиши учун кучли туртки бўлади.
- Бир ишни унга ўхшаш бошқа бир масалага қиёс қилиб, унга хукм бино қилиш шариатда событдир.

Манба: hadis.islom.uz

